

PRAKSISOVERSIGT · STATSFORFATNINGSRET

Praksisoversigt over regeringens kompetence og prærogativ

Den udøvende magts kompetence efter grundloven og grænserne for domstolsprøvelse

Version 2 · Opdateret 7. sep. 2026 · 25 afgørelser · 2013-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Regeringen udøver den udøvende magt gennem ministrene under kongens formelle medvirken, jf. grundlovens §§ 12-14, og har efter grundlovens § 19, stk. 1, et selvstændigt prærogativ i mellemfolkelige anliggender. Praksis om regeringens kompetence handler i dag først og fremmest om, hvor langt domstolene kan gå i at prøve regeringens og enkeltministres dispositioner – og her udgør Højesterets to F-35-domme af 18. marts 2026 den centrale afklaring: hverken humanitære organisationer eller en konkret berørt palæstinensisk statsborger havde retlig interesse i at få prøvet lovligheden af danske våbeneksporttilladelser. Oversigten sammenholder dette spor med praksis om prøvelse af generelle regler uden konkret forvaltningsakt, med den modsatrettede praksis hvor grundlovens § 63 slår fuldt igennem, og med den statsretlige ramme om statsråd, kongelig resolution, ressortomlægning og Det Udenrigspolitiske Nævn.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Den udøvende magt udøves af kongen gennem ministrene, jf. grundlovens § 12, mens kongen er ansvarsfri og ministrene ansvarlige for regeringens førelse, jf. § 13.
- 02** Kongens underskrift under de lovgivningen og regeringen vedkommende beslutninger giver kun gyldighed, når den er ledsaget af mindst én ministers medunderskrift, og enhver minister, som har underskrevet, er ansvarlig for beslutningen, jf. grundlovens § 14.
- 03** Ressortomlægning mellem ministre sker ved kongelig resolution efter statsministerens indstilling og kundgøres ved bekendtgørelse om ændring i forretningernes fordeling mellem ministrene; en opgave kan altid ressortoverføres ved kongelig resolution, men overførsel af en lovbunden opgave til en anden myndighed kræver lovændring.
- 04** Alle love og vigtige regeringsforanstaltninger skal forhandles i Statsrådet, jf. grundlovens § 17, stk. 2, men den faste praksis om kongens underskrift uden for Statsrådet med efterfølgende bekræftelse anses for en forfatningsretlig sædvane på grundlovsniveau.
- 05** Grundlovens § 19, stk. 1, har karakter af et regeringsprærogativ: regeringens udenrigspolitiske beføjelser kan ikke begrænses ved almindelig lov, og Folketinget kan ikke pålægge regeringen at foretage eller undlade en bestemt udenrigspolitisk disposition.

- 06 Folketingets samtykke efter grundlovens § 19, stk. 2, kræves ved enhver anvendelse af militære magtmidler mod en fremmed stat bortset fra forsvar mod væbnet angreb på riget eller danske styrker – i praksis indhentes samtykket ved folketingsbeslutning forud for hvert styrkebidrag.
- 07 Regeringen skal rådføre sig med Det Udenrigspolitiske Nævn forud for enhver beslutning af større udenrigspolitisk rækkevidde, jf. grundlovens § 19, stk. 3, og nævnets forhandlinger er undergivet en særlig tavshedspligt.
- 08 Dansk ret anerkender ikke actio popularis: den, der ikke er adressat for en afgørelse, skal være konkret, individuelt og aktuelt berørt for at have retlig interesse.
- 09 Foreninger, der ikke selv er konkret og individuelt berørt og ikke ved lov er tillagt klageret, partsstatus eller søgsmålskompetence, har kun retlig interesse, hvis særlige omstændigheder – typisk en tillagt særstatus – taler herfor.
- 10 Bredt formulerede vedtægtsmæssige formål og en anerkendt civilsamfundsrolle i en international traktats præambel giver ikke i sig selv søgsmålskompetence, når traktaten – modsat Århus-konventionen – ikke indeholder regler om klageadgang og domstolsprøvelse.
- 11 Maastricht-doktrinen (UfR 1996.1300 H) er forbeholdt sager om overførsel af lovgivnings- eller myndighedskompetence eller forhold af indgribende betydning for den danske befolkning i almindelighed og kan ikke udstrækkes til våbeneksportsager, uanset sagens alvorlige karakter.
- 12 En indirekte årsagskæde – dansk eksporttilladelse til USA, amerikansk eksport til tredjeland, tredjelandets anvendelse af materiellet – er for fjern til at etablere retlig interesse, når tilladelserne hviler på samlede risikoafvejninger af andre staters evne og vilje til at overholde folkeretten.
- 13 Generelle regler og interne rammevurderinger kan som udgangspunkt kun prøves i forbindelse med en konkret forvaltningsakt; påstande med generel udformning savner den fornødne retlige interesse.
- 14 Beslutninger truffet som led i lovgivningsprocessen falder uden for prøvelsesadgangen efter grundlovens § 63, men domstolene kan fortsat prøve, om Danmarks folkeretlige forpligtelser er krænket.
- 15 Grundlovens § 63 udelukker ikke prøvelse af, om en myndighed uberettiget har afvist at behandle en sag – kompetencespørgsmål hører til kernen af domstolenes prøvelsesret.
- 16 Efterretningstjenesternes hovedregel om hemmeligholdelse kan undtagelsesvis fraviges, når en dansk dom om et kildeforhold er afgørende for borgerens retsstilling i en alvorlig udenlandsk straffesag.
- 17 Generiske sikkerhedshensyn bærer ikke i sig selv et indgreb i offentlighed eller aktindsigt – myndigheden skal konkretisere, hvorfor statens sikkerhed kræver hemmeligholdelse.
- 18 Ministerbetjeningsdokumenter og materiale til brug for underretning af Det Udenrigspolitiske Nævn kan undtages fra aktindsigt, men undtagelsen skal være konkret underbygget, og ekstraheringspligten består.

Kongen handler gennem ministrene: kompetencegrundlaget i grundlovens §§ 12-14

Udgangspunktet er [grundlovens § 12](#), hvorefter kongen "med de i denne grundlov fastsatte indskrænkninger [har] den højeste myndighed over alle rigets anliggender og udøver den gennem ministrene". Konstruktionen suppleres af [§ 13](#), der gør kongen ansvarsfri og lægger ansvaret for regeringens førelse hos ministrene, og af [§ 3](#), der placerer den udøvende magt hos kongen.

[Grundlovens § 14](#) indeholder tre selvstændige elementer, som tilsammen udgør regeringens organisatoriske kompetencegrundlag:

- **Udnævnelse og afskedigelse** af statsministeren og de øvrige ministre.
- **Fastlæggelse af ministrenes antal og forretningernes fordeling** imellem dem.
- **Kravet om medunderskrift (kontrasignatur)**: kongens underskrift giver kun gyldighed, når den er ledsaget af en eller flere ministres underskrift, og "enhver minister, som har underskrevet, er ansvarlig for beslutningen".

Forarbejderne til 1953-grundloven forklarer, at bestemmelsen viderefører 1915-grundlovens § 13, men at udtrykket "sine ministre" blev erstattet af "statsministeren og de øvrige ministre":

Under hensyn til statsministerens ledende stilling, jfr. § 15, er det blevet anset for ønskeligt, at udnævnelsen af en statsminister udtrykkeligt nævnes. I den gældende grundlov forudsættes udnævnelsen af en statsminister i § 16.

Tilsvarende bemærkes til § 12, at paragraffen er enslydende med den daværende grundlovs § 12 alene med den ændring, at "sine ministre" ændres til "ministrene" (Forslag til Danmarks Riges Grundlov, [Folketingstidende 1952-53, tillæg A, s. 1733](#)).

Kontrasignaturkravet betyder, at der bag enhver kongelig beslutning står en ansvarlig minister. Det er dette ansvar, der efter [§ 16](#) kan gøres gældende ved Rigsretten – et spor, der behandles i de særskilte oversigter om ministeransvar og rigsret, og som senest blev aktualiseret ved Rigsrettens dom i [SS-1/2021-DK](#).

LOV

[Grundloven § 3](#)[Grundloven § 12](#)[Grundloven § 13](#)[Grundloven § 14](#)[Grundloven § 16](#)

PRAKSIS

Rigsretten · Rigsretssag mod fhv. minister Inger Støjberg

13. 12. 2021

Ressortomlægning ved kongelig resolution – grænsen mellem administrativ og lovbunden kompetence

Beføjelsen i [grundlovens § 14](#) til at bestemme "forretningernes fordeling" mellem ministrene udmøntes ved kongelig resolution efter statsministerens indstilling og kundgøres ved bekendtgørelse om ændring i forretningernes fordeling mellem ministrene. Et aktuelt eksempel er oprettelsen af Ministeriet for Grøn Trepert, hvor sagsområder blev overført fra Miljøministeriet og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, "idet den nærmere fastlæggelse af ministerens ansvarsområde vil ske ved kongelig resolution", jf. [bekendtgørelse om ændring i forretningernes fordeling mellem ministrene § 2](#).

Statsministeriets [Vejledning om lov kvalitet](#) trækker den afgørende grænse:

Ressortændringer, som følger af en kongelig resolution om overførsel af sagsområder mellem ministerier, skal som udgangspunkt ikke medtages i et lovforslag, da dette må anses som overflødig, fordi ændringen allerede følger af den kongelige resolution.

Og videre:

Det vil altid kræve lovændring, hvis en opgave, som ved lov er henlagt til en bestemt myndighed, skal overføres til en myndighed på et andet ministeriums område. Derimod vil det – som nævnt indledningsvis – altid kunne beslattes ved kongelig resolution, at en opgave eller et sagsområde skal ressortoverføres til en anden minister.

Mønsteret er altså tosporet: **ministerkompetencen** kan altid flyttes administrativt ved kongelig resolution, mens **myndighedskompetencen** er bundet af det lovgrundlag, der har henlagt opgaven. En minister kan som udgangspunkt frit oprette og nedlægge styrelser på sit eget område, men er myndigheden oprettet ved lov eller specifikt forudsat i lovgivningen, kan den kun nedlægges ved lov.

Ressortoverførslerne praktiske betydning ses i den administrative retskildepraksis. [Rigsadvokatmeddelelsen om udvisning ved dom](#) beskriver således, at Hjemrejsestyrelsen "som følge af kongelig resolution af 10. september 2019, jf. bekendtgørelse nr. 946 af 12. september 2019 om ændring af forretningernes fordeling mellem ministrene" fra 1. august 2020 overtog udsendelsesopgaverne fra politiet – en kompetenceforskydning, der har direkte konsekvenser for, hvilken myndighed der er rette adressat for borgerens krav.

Kongelig resolution anvendes også som selvstændigt kompetencegrundlag uden for ressortområdet, fx ved benådning, hvor [Vejledning om benådning](#) beskriver, at benådning sker ved kongelig resolution, mens Justitsministeriet ved kongelige resolutioner af 24. juni 1975 og 24. januar 1994 er bemyndiget til selv at eftergive visse kortere frihedsstraffe.

LOV

Grundloven § 14

Statsrådet, ministerrådet og stadfæstelsen: formkravene til regeringens beslutninger

Efter [grundlovens § 17, stk. 1](#) udgør ministrene i forening statsrådet, hvori tronfølgeren tager sæde, og efter [stk. 2](#) forhandles "alle love og vigtige regeringsforanstaltninger" i statsrådet. Er kongen forhindret i at holde statsråd, kan sagen efter [§ 18](#) forhandles i et ministerråd under statsministerens forsæde, hvor hver minister afgiver votum til protokollen, og beslutning tages efter stemmeflerhed.

Statsministeriets [Statsrådsvejledning](#) beskriver, hvordan bestemmelserne udmøntes i praksis: alle regeringens lov- og beslutningsforslag skal forelægges i Statsrådet forud for fremsættelsen, mens private forslag ikke skal det. Alle vedtagne lovforslag – også private – forelægges derimod til stadfæstelse, som efter [grundlovens § 22](#) er en betingelse for lovskraft.

Vejledningen fastslår udtrykkeligt, at den etablerede praksis med underskrift uden for Statsrådet har grundlovsrang:

I praksis sker det ofte, at Kongen uden for Statsrådet underskriver de forelagte sager, hvorefter underskriften efterfølgende bekræftes i Statsrådet. Denne praksis er blevet fulgt så længe med almindelig tilslutning, at den anses for at udgøre en forfatningsretlig sædvane på grundlovsniveau.

De tidsmæssige rammer følger af grundloven selv: stadfæstelse kan normalt tidligst ske efter 3 søgnedage (hensynet til mindretallets adgang til at kræve folkeafstemning) og skal senest ske 30 dage efter den endelige vedtagelse, jf. [Statsrådsvejledningen, afsnit 4](#). Overholdes 30-dagesfristen ikke, kan stadfæstelse ikke ske, og lovforslaget er bortfaldet, jf. [Vejledning om lov kvalitet](#).

Statsrådsvejledningen indeholder de faste ordlyde for ministerens forelæggelse og for resolutionens påtegning – fx "Jeg skal anmode Deres Majestæt/Deres Kongelige Højhed om her i Statsrådet at bekræfte denne resolution" – og understreger, at behandlingen "sker under faste formkrav, som skal efterleves". Formkravene er ikke ceremoniale: det er ved påtegningen i Statsrådet, at kongens resolution og ministerens medunderskrift efter [§ 14](#) forenes til en gyldig regeringsbeslutning.

Det er det enkelte fagministeriums – og dermed den enkelte ministers – ansvar at forelægge sager i Statsrådet, både før fremsættelse og ved stadfæstelse.

LOV

[Grundloven § 14](#)[Grundloven § 17, stk. 1, 2](#)[Grundloven § 18](#)[Grundloven § 22](#)

§ 4 Regeringsprærogativet i udenrigsanliggender efter grundlovens § 19, stk. 1

[Grundlovens § 19, stk. 1](#) fastslår, at "kongen handler på rigets vegne i mellemfolkelige anliggender", men at Folketingets samtykke kræves til handlinger, der forøger eller indskrænker rigets område, til forpligtelser til hvis opfyldelse Folketingets medvirken er nødvendig eller som i øvrigt er af større betydning, samt til opsigelse af overenskomster indgået med Folketingets samtykke.

Den positive formulering er en bevidst nyskabelse i 1953. Forfatningskommissionen forklarer i bemærkningerne til § 19, at bestemmelsen fra 1920 til 1953 havde været *negativt* formuleret, hvilket havde gjort Rigsdagens samtykke til hovedreglen, men samtidig havde kostet klarhed:

Indtil 1920 havde denne paragraf været positivt formuleret. I 1920 blev formuleringen imidlertid gjort negativ, således at rigsdagens samtykke blev gjort til hovedreglen. Herved fik rigsdagen større beføjelser i udenrigspolitik henseende, end den hidtil havde haft. Formuleringen tabte imidlertid i klarhed, hvorfor skiftende regeringer og rigsdage har måttet fortolke paragraffen. Den herved dannede praksis er nedfældet i forslagets § 19.

Om kompetencens omfang hedder det:

Det vil næppe være muligt, hverken i positiv eller i negativ form, ved en udtømmende opregning at angive Kongens udenrigspolitiske beføjelser ... I forslaget er som omtalt Kongens beføjelser udtrykt positivt ved en generel formulering, idet det indledningsvis fastslås, at Kongen – under sædvanligt ministeransvar – handler på rigets vegne i mellemfolkelige anliggender.

Forarbejderne understreger også, at afgrænsningen af "forpligtelser af større betydning" bevidst er holdt åben: "det vil altid bero på regeringens og rigsdagens skøn, hvorvidt en forpligtelse er af større betydning".

Justitsministeriets analyse i [Selvstyrekommisionens betænkning nr. 1497/2008, bilag 4](#) er den mest præcise nyere fremstilling af prærogativets retlige indhold:

Da regeringen således efter bestemmelsen i grundlovens § 19 har en grundlovsumiddelbar hjemmel til at handle i mellemfolkelige anliggender, antages det, at bestemmelsen i § 19 har karakter af et regeringsprærogativ ...

Grundlovens § 19 betyder imidlertid, at regeringen i almindelighed ikke på sædvanlig måde kan forpligtes af lovgivning, når det drejer sig om anliggender, som er omfattet af bestemmelsen i § 19.

Prærogativet har både en **personel** og en **materiel** side: Folketinget repræsenterer ikke riget udadtil og kan ikke overlade dette til andre, og regeringens udenrigspolitiske beføjelser kan ikke begrænses ved lov – "Folketinget kan derfor ikke ved lov eller beslutning pålægge regeringen at foretage en bestemt udenrigspolitisk disposition eller forbyde regeringen at foretage en bestemt handling". Den eneste begrænsning er samtykkekravene i § 19, stk. 1 og 2 selv.

Det samme princip er lovfæstet i forholdet til rigsdelene: [selvstyrelovens § 11](#) fastslår, at de beføjelser, Naalakkersuisut gives, "ikke [begrænser] de danske myndigheders forfatningsmæssige ansvar og beføjelser i mellemfolkelige anliggender, idet udenrigs- og sikkerhedspolitik er rigsanliggender". Tilsvarende hedder det i [Vejledning om ministeriers behandling af sager vedrørende Færøerne](#), at regeringens og Folketingets forfatningsmæssige ansvar og beføjelser efter § 19 ikke begrænses af fuldmagtsloven.

LOV

[Grundloven § 19, stk. 1](#)
[Selvstyreloven § 11](#)

Militær magtanvendelse efter § 19, stk. 2, og rådførelsen med Det Udenrigspolitiske Nævn efter § 19, stk. 3

[Grundlovens § 19, stk. 2](#) opstiller et samtykkekrav med én undtagelse: bortset fra forsvar mod væbnet angreb på riget eller danske styrker kan kongen ikke uden Folketingets samtykke anvende militære magtmidler mod nogen fremmed stat. Trufne foranstaltninger skal straks forelægges Folketinget, og er Folketinget ikke samlet, skal det uopholdeligt sammenkaldes.

Forfatningskommissionens bemærkninger trækker grænsen skarpt:

Da forsvar mod angreb efter sagens natur ikke kan afvente rigsdagens samtykke, er det bestemt, at Kongen (regeringen) i så fald på egen hånd kan træffe bestemmelse om anvendelse af militære magtmidler, men kun til imødegåelse af det konkrete angreb. Det må tilkomme rigsdagen at tage stilling til en eventuel udvidelse af krigshandlingerne.

To afgrænsninger fremgår udtrykkeligt af forarbejderne: "angreb på riget" dækker kun angreb på dansk territorium, således at angreb på fremmed territorium – uanset FN-pagtens regler om kollektivt selvforsvar – ikke berettiger regeringen til magtanvendelse uden samtykke; og "danske styrker" forstås som selvstændige danske militærenheder, hvad enten de er under dansk eller international kommando. [Forfatningskommissionens betænkning nr. 66/1953](#) drøfter indgående, om bistandsforpligtelser af Bruxelles-traktatens type burde have udløst en undtagelse – en formulering, der ikke blev optaget.

I praksis indhentes samtykket ved folketingsbeslutning forud for hvert enkelt styrkebidrag, og fremsættelsestalerne henviser konsekvent og udtrykkeligt til § 19, stk. 2. Formlen går igen på tværs af årtier og operationer:

Beslutningsforslag	Operation	Formulering

B 150 (2016-17)	NATO's fremskudte tilstedeværelse i Baltikum og Polen	"Det kan dog ikke udelukkes, at der opstår behov for anvendelse af militære magtmidler ... forelægges sagen for Folketinget med henvisning til Grundlovens § 19, stk. 2"
B 50 (2017-18)	Indsatsen mod ISIL i Irak og Syrien	"Da det danske militære bidrag vil indgå i en indsats, hvor der forudses anvendt militære magtmidler ..."
B 104 (2023-24)	Maritim sikkerhed i Det Røde Hav	"... forelægges sagen for Folketinget under henvisning til grundlovens § 19, stk. 2"
B 22 (2025-26)	Hormuzstrædet og Det Røde Hav	"Da de danske militære bidrag vil indgå i indsatser, hvor der kan blive tale om anvendelse af militære magtmidler ..."

Beslutningsforslagene indeholder tillige en fast forbeholdsklausul: sker der væsentlige justeringer, forlængelser eller ændringer i opgavernes karakter eller operationsområde, vil regeringen "rådføre sig med Det Udenrigspolitiske Nævn herom eller om nødvendigt på ny forelægge sagen for Folketinget". Denne trappe – fra nævnsrådførelse til fornyet folketingsbeslutning – er den praktiske udmøntning af samspillet mellem § 19, stk. 2 og stk. 3.

[Grundlovens § 19, stk. 3](#) grundlovsfæstede i 1953 Det Udenrigspolitiske Nævn, som indtil da alene hvilede på loven af 13. april 1923. Forarbejderne angiver formålet: at pålægge regeringen at rådføre sig med nævnet "om enhver beslutning af større udenrigspolitisk rækkevidde" og dermed styrke den parlamentariske kontrol. Ordlyden er gentaget i [§ 2 i lov om Det udenrigspolitiske Nævn](#), og nævnets 17 medlemmer vælges af Folketingets midte, jf. [§ 1](#).

[Betænkning nr. 1557/2015 om opfølgning på Christiania-sagen, s. 43](#) beskriver nævnets særegne karakter som parlamentarisk kontrolorgan og citerer Max Sørensen for begrundelsen:

Hvis en parlamentarisk kontrol skal være effektiv, må den derfor sætte ind før der bliver tale om at tage stilling til endeligt udformede beslutninger. På grund af den fortrolighed, der ofte må iagttages vedrørende udenrigspolitiske forhold, kan det være hensigtsmæssigt at lade denne kontrol udøve gennem et særligt organ, der kan fungere uden den offentlighed, som i øvrigt præger folketingets virksomhed.

Fortroligheden er retligt sikret ved [§ 4 i lov om Det udenrigspolitiske Nævn](#), hvorefter nævnets medlemmer og andre tilstedeværende er forpligtede til at bevare tavshed i det omfang, ministeren eller formanden bestemmer.

LOV

[Grundloven § 19, stk. 2, 3](#)[Lov om Det udenrigspolitiske Nævn § 2](#)[Lov om Det udenrigspolitiske Nævn § 4](#)

F-35-sagerne: regeringsprærogativet som argument mod domstolsprøvelse

§ 6

De to F-35-sager er det hidtil klareste eksempel på, at grundlovens § 19, stk. 1, påberåbes som et argument mod at anerkende retlig interesse. Sagerne udsprang af Danmarks deltagelse i det amerikanske Joint Strike Fighter-partnerskab siden 1997 og af Rigspolitiets tilladelser efter [våbenlovens § 6](#) til udførsel af komponenter fra bl.a. Terma A/S til USA og andre NATO-lande.

Sagernes anlæg. Fire humanitære organisationer – Mellemlfolkeligt Samvirke, Oxfam Danmark, Amnesty International Danmark og den palæstinensiske organisation Al-Haq – anlagde sag mod Rigspolitiet og Udenrigsministeriet med påstand om, at i alt 13 eksporttilladelser var ugyldige, subsidiært skulle tilbagekaldes. Parallelt anlagde en palæstinensisk statsborger, hvis nevø var dræbt i et luftangreb i Gaza, og hvis barndomshjem var ødelagt, tilsvarende sag. Begge sager blev henvist til Østre Landsret som 1. instans efter [retsplejelovens § 226, stk. 1](#), og spørgsmålet om retlig interesse blev udskilt til særskilt afgørelse efter [§ 253, stk. 1 og 2](#).

Statens anbringende om prerogativet. Myndighederne gjorde bl.a. gældende, at sagen berørte udenrigs- og sikkerhedspolitiske vurderinger knyttet til regeringsprerogativet i [grundlovens § 19, stk. 1](#), og at organisationerne med søgsmålet reelt anfægtede selve F-35-partnerskabsaftalen og beslutningen om at fastholde den. I organisationssagen fremhævede staten desuden, at afvisning ikke udelukker domstolsprøvelse af enkeltafgørelser om våbeneksport i andre tilfælde.

Landsrettens præmisser. Østre Landsret afviste begge sager den 11. april 2025. I [BS-26806/2024-OLR](#) hedder det:

Landsretten finder, at uanset at organisationernes og de internationale moderorganisationers arbejdsforhold og ansattes private forhold i Gaza utvivlsomt i meget væsentligt omfang er berørt af situationen i Gaza, kan det ikke lægges til grund, at der er tale om forhold, der adskiller sig fra forholdene for borgere, virksomheder eller andre foreninger og organisationer i Gaza i øvrigt.

Og videre om årsagskæden – en formulering der næsten ordret går igen i [BS-31133/2024-OLR](#):

... den omstændighed, at Danmark har tilladt eksport af F-35 komponenter til USA, at USA tillader eksport af visse F-35 fly til Israel, at Israel generelt anvender F-35 fly i Gaza, og at arbejdsforholdene ... påvirkes af israelske luftangreb, [kan] ikke indebære, at organisationerne har en retlig interesse ... – tilladelser, der er baseret på samlede risikoafvejninger, herunder af andre staters evne og vilje til at overholde folkeretten og af vigtigheden af Danmarks samarbejde med disse stater.

Den sidste ledsætning er central: det er netop tilladelsernes karakter af *udenrigspolitisk helhedsafvejning*, der bruges som argument mod at anerkende en så indirekte interesse.

Højesterets stadfæstelse. Højesteret stadfæstede begge afvisninger den 18. marts 2026. I [BS-24667/2025-HJR](#) lagde retten afgørende vægt på, at A ikke var adressat for eksporttilladelserne og heller ikke af anden grund var konkret og individuelt berørt. I [BS-24622/2025-HJR](#) tiltrådte Højesteret (fem dommere), at organisationerne ikke kunne anses for tillagt en særstatus på området for eksporttilladelse af våben.

Det skal bemærkes, at Højesteret i domsbegrundelsen ikke selv formulerede en "regeringsprerogativ-doktrin"; prerogativet indgår som statens anbringende og som en del af den kontekst – samlede risikoafvejninger af andre staters folkeretsefterlevelse – der gør årsagskæden for indirekte. Resultatet er, at der reelt ikke er nogen søgsmålsberettiget kreds uden for tilladelsesadressaterne selv.

Eksporttilladelsernes rammer justeres i øvrigt løbende administrativt; Justitsministeriet sendte i april 2025 et udkast i høring om [forlængelse af gyldighedsperioden for eksporttilladelser](#) efter våbenbekendtgørelsen.

LOV

[Grundloven § 19, stk. 1](#)[Retsplejeloven § 253, stk. 1, 2](#)[Våbenloven § 6](#)

PRAKSIS

Højesteret · Humanitære organisationer afvist: Ingen søgsmålskompetence i sag om F-35-våbeneksport

18.03.2026

Højesteret · Palæstinensisk statsborger havde ikke retlig interesse i prøvelse af danske F-35 våbeneksporttilladelser – Højesteret stadfæster afvisning	18.03.2026
Landsretten · Afvisning af søgsmål fra humanitære organisationer om dansk våbeneksport til F-35-programmet grundet manglende retlig interesse	11.04.2025
Landsretten · Østre Landsrets afvisning af søgsmål om standsning af dansk eksport af F-35-komponenter til USA grundet manglende retlig interesse	11.04.2025

Foreningers søgsmålskompetence: hovedreglen om ingen actio popularis og kravet om særstatus

F-35-organisationssagen indskrifter sig i en fast linje om foreningers søgsmålskompetence. Højesteret formulerede udgangspunktet i [BS-24622/2025-HJR](#) med henvisning til **UfR 2019.437**:

Foreninger, der ikke selv er konkret og individuelt berørte af de spørgsmål, der ønskes pådømt, og som ikke ved lov er tillagt klageret, partsstatus eller søgsmålskompetence, kan kun anses for at have retlig interesse, hvis særlige omstændigheder taler herfor – f.eks. hvis foreningen er tillagt en særstatus med hensyn til de spørgsmål, der ønskes pådømt.

Samme test blev anvendt i [BS-8151/2018-HJR](#) (DAMD-sagen), hvor Patientdataforeningen blev afvist:

Foreningen er ikke selv konkret og individuelt berørt af de spørgsmål, der ønskes pådømt i denne sag. ... Patientdataforeningen [er ikke] ved lov tillagt klageret, partsstatus eller søgsmålskompetence eller på anden måde tillagt en særstatus ... Foreningen har heller ikke som en faglig organisation eller en brancheforening i øvrigt til opgave at handle på sine medlemmers vegne i tvister, der angår medlemmernes forhold.

De tre kumulative udelukkelsesgrunde – ingen egen berørthed, ingen lovhjemlet klageret/særstatus, ingen faglig/branchemæssig mandatarrolle – går ordret igen i Østre Landsrets præmisser i [BS-26806/2024-OLR](#).

Traktatbaseret civilsamfundsrolle er ikke særstatus. Organisationerne havde påberåbt sig, at Amnesty International og Oxfam International spillede en central rolle ved vedtagelsen af FN's våbenhandelstraktat, og at civilsamfundets rolle er anerkendt i traktatens præambel. Landsretten afviste dette med en instruktiv sammenligning:

I modsætning til Århus-konventionen på miljøområdet indeholder våbenhandelstraktaten imidlertid ikke bestemmelser om offentlig deltagelse i beslutningsprocesser eller adgang til klage og domstolsprøvelse for organisationer som sagsøgerne.

Dette illustrerer, at det ikke er organisationens *faktiske* betydning på området, men den *retlige* tildeling af proceskompetence, der er afgørende. Den modsatte pol ses på miljø- og planområdet, hvor Højesteret i [BS-3521/2021-HJR](#) fastslog, at den danske praksis om klageberettigelse i planlægningssager – kravet om individuel og væsentlig interesse – er forenelig med Århus-konventionens krav om "tilstrækkelig interesse".

Maastricht-doktrinen har snævre grænser. I begge F-35-sager blev det gjort gældende, at de særlige kriterier fra Maastricht-sagen (**UfR 1996.1300 H**) burde føre til en udvidet adgang til domstolsprøvelse. Landsretten afviste dette i klare vendinger:

Der findes heller ikke på baggrund af den såkaldte Maastricht-doktrin, jf. U 1996.1300 H, grundlag for alligevel at give organisationerne adgang til en realitetsprøvelse af deres påstande. Sagen angår således ikke overførsel

af lovgivnings- eller myndighedskompetence eller – uanset sagens alvorlige karakter – i øvrigt forhold, som er af indgribende betydning for den danske befolkning i almindelighed.

For Højesteret var parterne i organisationssagen enige om, at Maastricht-kriterierne ikke fandt anvendelse. Doktrinen er dermed fortsat beholdt suverænitetsafgivelse og forhold med bred, direkte betydning for den danske befolkning – et emne der behandles i den særskilte oversigt om suverænitetsafgivelse.

Modsæt: konkret berørthed giver adgang. At kravet ikke er umuligt at opfylde, viser [BS-40602/2022-HJR](#), hvor Højesteret tog stilling til, om en retssag kan anlægges direkte mod et administrativt tvistnævn, og prøvede realiteten i vurderingsmændenes hjemmel til at pålægge en handlepligt.

LOV	Grundloven § 63, stk. 1	
PRAKSIS	Højesteret · Humanitære organisationer afvist: Ingen søgsmålskompetence i sag om F-35-våbeneksport	18.03.2026
	Højesteret · Palæstinensisk statsborger havde ikke retlig interesse i prøvelse af danske F-35 våbeneksporttilladelser – Højesteret stadfæster afvisning	18.03.2026
	Højesteret · Ugyldighed af vurderingsmænds kendelse om handlepligt efter mark- og vejfredsloven samt spørgsmål om søgsmålskompetence	15.08.2023
	Højesteret · Højesterets afvisning af klageberettigelse for privatperson i sag om lokalplan og Århus-konventionen	01.06.2023
	Højesteret · Patientdataforeningens manglende søgsmålskompetence i sag om ulovlig helbredsdataindsamling (DAMD-sagen)	16.10.2018
	Landsretten · Afvisning af søgsmål fra humanitære organisationer om dansk våbeneksport til F-35-programmet grundet manglende retlig interesse	11.04.2025

Prøvelse af generelle regeringsdispositioner uden konkret forvaltningsakt

Det andet gennemgående spor er, at generelle regler og generelle regeringsdispositioner som udgangspunkt kun kan prøves i forbindelse med en konkret afgørelse. Højesteret fastlagde linjen i grundvands-/BNBO-sagen [BS-499/2023-HJR](#) af 3. maj 2024, hvor en kreds af landmænd krævede dom for, at [miljøbeskyttelseslovens § 21 b](#) og indsatsplanbekendtgørelsens § 7, stk. 2, var retsstridige.

Højesteret afviste sagen ad tre veje:

- **Påstandenes generelle karakter.** Påstande om, at en bestemmelse er retsstridig i forhold til alle og enhver, savner allerede af den grund retlig interesse.
- **Manglende konkret afgørelse.** Da der ikke var truffet afgørelse efter [miljøbeskyttelseslovens § 26 a](#) over for appellanterne, manglede den fornødne konkrete interesse.
- **Alternativ prøvelsesvej.** Retten fremhævede udtrykkeligt, at lovligheden kan prøves senere:

Det fremgår af miljøbeskyttelseslovens § 91, stk. 1, at såfremt der senere over for appellanterne måtte blive truffet en afgørelse efter miljøbeskyttelseslovens § 26 a, stk. 1, kan en sådan afgørelse indbringes for Miljø- og Fødevarerklagenævnet. I den forbindelse vil nævnet kunne prøve bl.a., om indsatsplanbekendtgørelsens § 7, stk. 2, er i overensstemmelse med grundloven, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og EU-retten, ligesom domstolene vil kunne prøve dette, hvis ... afgørelsen indbringes for domstolene.

Bemærkelsesværdigt gjaldt afvisningen også [miljøbeskyttelseslovens § 21 b](#), som gælder umiddelbart uden krav om en forudgående myndighedsafgørelse: også her fandt Højesteret, at en så generel prøvelse ikke kan foretages abstrakt. Østre Landsret havde anlagt samme linje i [BS-15215/2020-OLR](#), hvor 16 landmænd blev afvist, og hvor fire tillige blev afvist på grund af manglende ejerforhold eller bortfaldet beskyttelsesbehov.

Samme logik anvendes på **regeringens interne beslutningsgrundlag**. I [BS-31133/2024-OLR](#) havde sagsøgeren nedlagt selvstændige påstande om, at Udenrigsministeriets rammevurdering af august 2023 og genvurderingerne af januar og december 2024 var ugyldige, og at Rigspolitiet skulle ophøre med at anvende 2000-praksisændringen. Landsretten afviste:

Disse påstande har karakter af anbringender til støtte for sagsøgerens øvrige påstande [...] og er uegnede til at danne grundlag for en domskonklusion.

Rammevurderinger og praksisændringer er altså interne sagsbehandlingsskridt uden selvstændig retsvirkning – de kan indgå som anbringender, men ikke som selvstændigt prøvelsesstema.

Lovgivningsprocessen ligger uden for § 63. Grænsen mod regeringens deltagelse i lovgivningsarbejdet blev afprøvet i [BS-63822/2024-OLR](#) om afslag på optagelse på et lovforslag om indfødsrets meddelelse, jf. [grundlovens § 44, stk. 1](#). Ministeriet gjorde gældende, at beslutningen var et led i lovgivningsprocessen, hvor prøvelsesadgangen efter [grundlovens § 63](#) ikke finder anvendelse, jf. princippet i [U 2013.3328](#). Landsretten fastholdt denne ramme, men fandt samtidig – med henvisning til at begrundelsespligten må ses i sammenhæng med domstolenes adgang til at prøve, om folkeretlige forpligtelser er krænket – at ministeriet havde tilsidesat begrundelseskravet i statsborgerretskonventionens artikel 11, og pålagde med stemmerne 2-1 ministeriet at oplyse baggrunden for afslaget. Mindretallet fandt, at hverken hjemvisning eller ophævelse ville ligge inden for rammerne af § 63.

Dommen illustrerer en vigtig nuance: selv hvor en regeringsdisposition er en del af lovgivningsprocessen og dermed uden for den almindelige forvaltningsretlige prøvelse, kan domstolene prøve, om Danmarks folkeretlige forpligtelser er overholdt.

LOV	Grundloven § 44, stk. 1	Grundloven § 63	Miljøbeskyttelsesloven § 21b, stk. 1
	Miljøbeskyttelsesloven § 26a, stk. 1		
PRAKSIS	Højesteret · Højesterets dom om manglende retlig interesse i at prøve generelle miljøregler uden konkrete afgørelser		03.05.2024
	Landsretten · Østre Landsret: Afslag på optagelse på indfødsretslovforslag uden begrundelse krænkede statsborgerretskonventionen		24.06.2026
	Landsretten · Østre Landsrets afvisning af søgsmål om standsning af dansk eksport af F-35-komponenter til USA grundet manglende retlig interesse		11.04.2025
	Landsretten · Dom om Retlig Interesse i Sag om Grundvandsbeskyttelsesregler		02.12.2022

§ 9 Hvor prøvelsen slår igennem: grundlovens § 63 og de sikkerhedspolitiske myndigheders dispositioner

Afvisningslinjen i F-35- og BNBO-sagerne må sammenholdes med en praksis, hvor domstolene tværtimod insisterer på deres prøvelsesret. [Grundlovens § 63, stk. 1](#) giver domstolene ret til at påkende "ethvert spørgsmål om øvrighedsmyndighedens grænser", og Højesteret har flere gange afvist forsøg på at indskrænke dette.

Kompetencespørgsmål kan altid prøves. I [Sag 276/2013](#) fastslog Højesteret, at en klager kan få prøvet, om et nævn uberettiget har afvist at behandle en sag, selv om lovens særlige prøvelsesregler forbeholder realitetsprøvelsen den berørte advokat:

Advokatnævnet er en offentlig myndighed, og Højesteret finder, at et sådant spørgsmål om Advokatnævnets kompetence kan prøves under en retssag anlagt af en klager mod Advokatnævnet, jf. grundlovens § 63.

Administrative dispositioner fritager ikke retten for sin egen kontrol. I [Sag 54/2013](#) om politiets adgangskontrol til en retsbygning udtalte Højesteret:

Politiets kompetence efter politilovens § 4 udelukker ikke, at retten af egen drift eller efter anmodning træffer afgørelse om, hvorvidt politiets dispositioner efter politilovens § 4 er i overensstemmelse med retsplejelovgivningen og retsplejemæssige hensyn.

Efterretningstjenesternes hemmeligholdelse kan fraviges. Den mest markante afgørelse er PET/FE-dommen [BS-58021/2023-HJR](#) af 2. september 2025. Udgangspunktet er, at borgere ikke kan kræve kildeforhold fastslået, jf. [PET-lovens § 12, stk. 1](#) og [FE-lovens § 9, stk. 1](#). Højesteret fraveg alligevel dette, fordi den spanske højesteret havde lagt til grund, at danske myndigheder afviste ethvert samarbejde med A, og fordi genoptagelse i Spanien krævede nye faktiske oplysninger. A havde dermed en konkret og aktuel retlig interesse, og tjenesterne blev dømt til at anerkende samarbejdet og betale 500.000 kr. i sagsomkostninger til statskassen.

Sammenholdt med F-35-sagerne tegner der sig et mønster: **det er ikke sagens sikkerhedspolitiske karakter, men sagsøgerens konkrete berørthed, der er afgørende.** Er borgerens egen retsstilling direkte og aktuelt på spil, viger både efterretningstjenesternes fortrolighed og myndighedens skøn.

Generiske sikkerhedshensyn er ikke nok. Samme krav om konkretisering går igen på tværs af straffeprocessen. I [SS-19/2023-HJR](#) afviste Højesteret fuld dørlukning i en sag mod en tidligere PET-medarbejder, fordi redegørelsen for sikkerhedshensynene var for generel, jf. [grundlovens § 65, stk. 1](#). I [SS-40/2025-HJR](#) ophævede Højesteret et blankt afslag på aktindsigt, fordi anklagemyndighedens begrundelser for hemmeligholdelse var for generiske. Og i [Sag 44/2023](#) fastslog Højesteret, at sikkerhedscirkulæret ikke generelt kan pålægges forsvarere, men at der skal foretages en konkret, dokumentopdelte vurdering. Modsat viser [Sag 107/2021](#), at der er reelle grænser, når hensynet til efterretningstjenestens virke konkret gør sig gældende.

Myndighedens sikkerhedsvurdering kan prøves. At domstolene faktisk realitetsprøver farevurderinger, ses i [BS-35426/2024-KBH](#), hvor Københavns Byret efter delvis lukket dørbehandling med særligt beskikket advokat tog stilling til, om en irakisk statsborger fortsat måtte anses for en fare for statens sikkerhed.

Pligten til at bringe sagen for domstolene. Endelig viser [BS-7158/2025-OLR](#), at prøvelsesretten kan udløse en positiv handlepligt for myndigheden. Østre Landsret stadfæstede med dissens (2-1), at Københavns Politi var forpligtet til at indbringe 248 demonstranternes begæring efter [retsplejelovens § 469, stk. 1](#), jf. [grundlovens § 71, stk. 6](#), selv om politiet ikke selv mente, at der forelå frihedsberøvelse – når "sagens samlede omstændigheder" talte herfor. Landsretten tog ikke stilling til, om der reelt var sket frihedsberøvelse.

Om prøvelsens *intensitet* – modsat dens *adgang* – er [BS-28185/2021-HJR](#) et nyttigt sammenligningspunkt om rækkevidden af domstolskontrollen med administrativ frihedsberøvelse.

LOV

[FE-loven § 9, stk. 1](#)[Grundloven § 63, stk. 1](#)[Grundloven § 71, stk. 6](#)[PET-loven § 12, stk. 1](#)

PRAKSIS

Højesteret · Ekstra Bladet får aktindsigt i PET-efterforskningssag hjemvist til fornyet behandling – Højesteret ophæver blankt afslag	09.12.2025
Højesteret · Højesterets dom om anerkendelse af kildeforhold til PET og FE: Retlig interesse ved genoptagelse af udenlandsk straffesag	02.09.2025
Højesteret · Højesterets afgørelse om grænser for krav til forsvareres håndtering af klassificerede oplysninger	12.10.2023
Højesteret · Højesterets afslag på dørlukning i sag om PET-medarbejders brud på tavshedspligt	27.06.2023
Højesteret · Grænser for domstoles oplysningspligt om PET-materiale i sager om forsvareres aktindsigt	23.01.2023
Højesteret · Omfanget af domstolsprøvelse ved tvang i psykiatrien og lovligheden af frihedsberøvelse	01.12.2022
Højesteret · Prøvelse af Advokatnævnets kompetenceafvisning efter Grundlovens § 63	12.08.2014
Højesteret · Højesterets kendelse om domstolenes kompetence til at prøve politiets adgangskontrol ved retsmøder	04.06.2013
Landsretten · Østre Landsret: Københavns Politi var forpligtet til at indbringe sag om påstået frihedsberøvelse af 1. maj-demonstranter for domstolene	08.07.2026
Byretten · Byretten: Fortsat fare for statens sikkerhed begrundet afslag på opholdstilladelse trods 20 år gamle terrornetværks-aktiviteter	13.02.2026

§ 10 Erstatningssøgsmål mod staten i anledning af militære operationer

Hvor prøvelsen af selve beslutningen om militær magtanvendelse efter [grundlovens § 19, stk. 2](#) er en politisk-parlamentarisk sag, er de individuelle følgevirkninger af danske styrkers optræden derimod et almindeligt erstatnings- og godtgørelsesretligt tema, som domstolene realitetsbehandler.

I [227/2018](#) stadfæstede Højesteret Østre Landsrets dom i en samlet sag, hvor tre irakiske statsborgere søgte godtgørelse af Forsvarsministeriet for påståede overgreb under tilbageholdelse i Irak i 2003-2007. Højesteret fandt kravene forældet længe før sagsanlægget i 2016, jf. [forældelseslovens § 3, stk. 1](#), og fandt ikke, at der forelå en pligt til at iværksætte yderligere officiel undersøgelse af anklagerne, da disse efter bevisførelsen fremstod som helt utroværdige.

Samme resultat nåede Højesteret i [BS-26215/2018-HJR](#) om påståede overgreb under danske styrkers tilbageholdelse i Irak den 9.-10. marts 2004.

Det processuelle mønster er værd at bemærke: sagerne blev **ikke** afvist under henvisning til, at de angik regeringens udenrigs- og sikkerhedspolitiske dispositioner. De blev realitetsbehandlet og tabt på forældelse og bevis. Skellet går altså ikke mellem "militære" og "civile" sager, men mellem søgsmål rettet mod den generelle politiske disposition (afvises) og søgsmål om den enkeltes egen retsstilling som følge af myndighedernes konkrete handlinger (prøves).

LOV [Grundloven § 19, stk. 2](#)

PRAKSIS	Højesteret · Højesteretsdom om forældelse af godtgørelseskrav for påståede overgreb under de danske styrkers tilbageholdelse i Irak	10.02.2022
	Højesteret · Højesteretsdom om forældelse af godtgørelseskrav og undersøgelsespligt ved påståede overgreb i Irak	14.04.2021

§ 11 Den forvaltningsretlige kontrol: aktindsigt, ministerbetjening og Det Udenrigspolitiske Nævns fortrolighed

Hvor domstolskontrollen med regeringens udenrigspolitiske dispositioner er tilbageholdende, udgør Folketingets Ombudsmands praksis den mest udbyggede eksterne kontrol med, hvordan ministerierne administrerer området. Udtalelserne er ikke bindende, men styrer faktisk forvaltningspraksis.

Nævnets fortrolighed er en særlig tavshedspligt. I [FOB 2016-10](#) tiltrådte Ombudsmanden, at materiale til brug for underretning af Det Udenrigspolitiske Nævn kunne undtages fra aktindsigt efter offentlighedslovens § 35. Ombudsmanden fandt ikke grundlag for kritik og lagde til grund, at [§ 4 i lov om Det udenrigspolitiske Nævn](#) udgør en særlig tavshedspligtsbestemmelse, optaget på fortegnelsen over særlige tavshedspligtsforskrifter i Folketingstidende 1969-70. Ombudsmanden bemærkede samtidig:

Efter ordlyden af bestemmelsen gælder tavshedspligten kun i det omfang, en minister eller nævnformanden beslutter det. I praksis er drøftelserne i Det Udenrigspolitiske Nævn dog undergivet tavshedspligt, medmindre det udtrykkeligt aftales, hvad medlemmerne (og andre tilstedeværende) kan sige til offentligheden.

Udenrigspolitiske hensyn kan bære vidtgående afslag – men skal underbygges. I [FOB 2009 15-1](#) kunne Ombudsmanden ikke kritisere, at Statsministeriet gav afslag på aktindsigt uden at be- eller afkræfte, om der overhovedet fandtes dokumenter om statsministerens eventuelle topjob i EU eller NATO. Ombudsmanden lagde udtrykkeligt vægt på ministeriets særlige indsigt:

Jeg har herved også lagt vægt på at jeg ikke kan foretage afvejningen på en anden og bedre måde end ministeriet med dets særlige indsigt og erfaring på området.

Omvendt henstillede Ombudsmanden i en sag fra 2018 om [ekstraheringspligtige oplysninger i et ministerbetjeningsdokument](#) om genoptagelse, fordi henvisningen til rigets udenrigspolitiske interesser ikke var tilstrækkeligt underbygget. Ombudsmanden har tilsvarende behandlet [Statsministeriets håndtering af aktindsigt i SMS-beskeder om afskaffelsen af forsvarsforbeholdet](#) med afsæt i offentlighedslovens § 32, stk. 1.

Ministerbetjeningsundtagelsen understøtter ministerstyret. Undtagelsen i offentlighedslovens § 24 for dokumenter udvekslet mellem departement og underordnede myndigheder eller mellem ministerier er en direkte udmøntning af ministerstyret efter [grundlovens § 14](#). Ombudsmanden citerer i [FOB 2015-42](#) forarbejdernes formålsangivelse:

Bestemmelsen skal ses i lyset af, at en minister har brug for at få kvalificeret fortrolig rådgivning og bistand fra embedsværket også i sager, hvor ekspertisen er fordelt på flere forvaltningsmyndigheder, og bestemmelsen skal medvirke til, at ministeren på hensigtsmæssig måde kan varetage sine funktioner som regeringspolitiker.

I [FOB 2015-48](#) præciseres, at departement og underordnet styrelse ved ministerbetjening "i princippet [kan] anses som en (funktionel) enhed" – en forvaltningsretlig afspejling af, at ministeren efter grundloven er ansvarlig for hele sit ressortområde.

LOV

[Grundloven § 14](#)[Lov om Det udenrigspolitiske Nævn § 4](#)

§ 12 Sammenfatning: to spor i praksis og oversigtens afgrænsning

Praksis om regeringens kompetence og prerogativ falder i to spor, som er lettere at forene, end de umiddelbart ser ud.

Første spor – afvisningssporet. Når søgsmålet retter sig mod regeringens generelle politiske eller udenrigspolitiske dispositioner, afvises det. Det gælder våbeneksporttilladelser under F-35-programmet (- [BS-24622/2025-HJR](#) og [BS-24667/2025-HJR](#)), generelle miljø- og rådighedsregler ([BS-499/2023-HJR](#)), interne rammevurderinger ([BS-31133/2024-OLR](#)) og foreningssøgsmål uden lovhjemlet særstatus (- [BS-8151/2018-HJR](#)).

Andet spor – prøvelsessporet. Når søgsmålet retter sig mod en konkret disposition, der rammer sagsøgeren individuelt, prøver domstolene den – også når sagen har en udpræget sikkerhedspolitisk dimension. Det gælder anerkendelse af kildeforhold til efterretningstjenesterne ([BS-58021/2023-HJR](#)), kompetenceafvisninger ([Sag 276/2013](#)), politiets dispositioner over for retsplejens krav ([Sag 54/2013](#)), pligten til at indbringe påstået frihedsberøvelse ([BS-7158/2025-OLR](#)) og krav om begrundelse i medfør af Danmarks folkeretlige forpligtelser, selv hvor dispositionen er led i lovgivningsprocessen ([BS-63822/2024-OLR](#)).

Skillelinjen er derfor ikke sagens politiske temperatur, men **adressat- og berørthedskriteriet**: er du adressat for afgørelsen, eller er du konkret, individuelt og aktuelt berørt af den, prøves sagen; er du det ikke, afvises den – uanset hvor alvorligt sagens genstand er, og uanset hvor sympatisk sagsøgerens formål måtte være. Retsgrundlaget for regeringens dispositioner – [grundlovens §§ 12, 13, 14, 17, 18, 19](#) og [23](#) – er dermed i vidt omfang et grundlag, hvis overholdelse først og fremmest sikres politisk gennem ministeransvaret, statsrådsprocedurerne og rådførelsen med Det Udenrigspolitiske Nævn, og kun sekundært gennem domstolene.

Det strafferetlige og statsretlige efterspil af ministres embedsførelse ligger uden for denne oversigt. Til illustration af grænsen kan nævnes [SS-1/2021-DK](#), hvor Rigsretten dømte for forsætlig overtrædelse af ministeransvarlighedslovens § 5, stk. 1, og [SS-55/2023-HJR](#), hvor Højesteret fastslog, at en straffesag mod en tidligere forsvarsminister for videregivelse af oplysninger om Forsvarets Efterretningstjeneste skulle behandles med nævninger som en politisk lovovertredelse, netop for at "begrænse muligheden for, at retssystemet misbruges i politiske formåls interesse, og at sikre den politiske ytringsfrihed".

Oversigten dækker ikke ministrenes individuelle retlige ansvar efter [grundlovens § 16](#) og ministeransvarlighedsloven, rigsretssager, regeringsdannelse og mistillidsvotum efter [grundlovens § 15](#), suverænitetsafgivelse efter [grundlovens § 20](#), den almene magtfordeling mellem statsmagterne eller parlamentariske undersøgelseskommisioner. Disse beslægtede emner behandles i deres egne oversigter under statsforfatningsret.

LOV	Grundloven § 12	Grundloven § 14	Grundloven § 19, stk. 1-3	Grundloven § 23
	Grundloven § 63, stk. 1			
PRAKSIS	Højesteret · Humanitære organisationer afvist: Ingen søgsmålskompetence i sag om F-35-våbeneksport			18.03.2026
	Højesteret · Palæstinensisk statsborger havde ikke retlig interesse i prøvelse af danske F-35 våbeneksporttilladelser – Højesteret stadfæster afvisning			18.03.2026
	Højesteret · Højesterets dom om anerkendelse af kildeforhold til PET og FE: Retlig interesse ved genoptagelse af udenlandsk straffesag			02.09.2025
	Højesteret · Højesterets dom om manglende retlig interesse i at prøve generelle miljøregler uden konkrete afgørelser			03.05.2024
	Højesteret · Højesteret fastslår: Sag mod tidligere forsvarsminister om læk af statshemmeligheder skal behandles som en politisk lovovertredelse med nævninger			27.10.2023
	Højesteret · Patientdataforeningens manglende søgsmålskompetence i sag om ulovlig helbredsdataindsamling (DAMD-sagen)			16.10.2018
	Højesteret · Prøvelse af Advokatnævnets kompetenceafvisning efter Grundlovens § 63			12.08.2014

Højesteret · Højesterets kendelse om domstolenes kompetence til at prøve politiets adgangskontrol ved retsmøder	04.06.2013
Rigsretten · Rigsretssag mod fhv. minister Inger Støjberg	13.12.2021
Landsretten · Østre Landsret: Københavns Politi var forpligtet til at indbringe sag om påstået frihedsberøvelse af 1. maj-demonstranter for domstolene	08.07.2026
Landsretten · Østre Landsret: Afslag på optagelse på indfødsretslovforslag uden begrundelse krænkede statsborgerretskonventionen	24.06.2026
Landsretten · Østre Landsrets afvisning af søgsmål om standsning af dansk eksport af F-35-komponenter til USA grundet manglende retlig interesse	11.04.2025

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Grundloven § 12	Grundloven § 13
Grundloven § 14	Grundloven § 17 stk. 1, 2
Grundloven § 19 stk. 1-3	Grundloven § 63 stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

25 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS	17
18.03.2026 Humanitære organisationer afvist: Ingen søgsmålskompetence i sag om F-35-våbeneksport	10707-12714
18.03.2026 Palæstinensisk statsborger havde ikke retlig interesse i prøvelse af danske F-35 våbeneksporttilladelser – Højesteret stadfæster afvisning	24667-2025
09.12.2025 Ekstra Bladet får aktindsigt i PET-efterforskningssag hjemvist til fornyet behandling – Højesteret ophæver blankt afslag	10530-12417
02.09.2025 Højesterets dom om anerkendelse af kildeforhold til PET og FE: Retlig interesse ved genoptagelse af udenlandsk straffesag	58021-2023
03.05.2024 Højesterets dom om manglende retlig interesse i at prøve generelle miljøregler uden konkrete afgørelser	bs-499-2023-hjr
27.10.2023 Højesteret fastslår: Sag mod tidligere forsvarsminister om læk af statshemmeligheder skal behandles som en politisk lovovertrædelse med nævninger	4333-5198
12.10.2023 Højesterets afgørelse om grænser for krav til forsvareres håndtering af klassificerede oplysninger	44-2023
15.08.2023 Ugyldighed af vurderingsmænds kendelse om handleligt efter mark- og vejfredsloven samt spørgsmål om søgsmålskompetence	bs-40602-2022-hjr
27.06.2023 Højesterets afslag på dørlukning i sag om PET-medarbejders brud på tavshedspligt	3490-4155
01.06.2023 Højesterets afvisning af klageberettigelse for privatperson i sag om lokalplan og Århus-konventionen	bs-3521-2021-hjr

23.01.2023	Grænser for domstoles oplysningspligt om PET-materiale i sager om forsvarerens aktindsigt	107-2021
01.12.2022	Omfanget af domstolsprøvelse ved tvang i psykiatrien og lovligheden af frihedsberøvelse	bs-28185-2021-hjr
10.02.2022	Højesteretsdom om forældelse af godtgørelseskrav for påståede overgreb under de danske styrkers tilbageholdelse i Irak	2885-3420
14.04.2021	Højesteretsdom om forældelse af godtgørelseskrav og undersøgelsespligt ved påståede overgreb i Irak	227-2018
16.10.2018	Patientdataforeningens manglende søgsmålskompetence i sag om ulovlig helbredsdataindsamling (DAMD-sagen)	bs-8151-2018-hjr
12.08.2014	Prøvelse af Advokatnævnets kompetenceafvisning efter Grundlovens § 63	276-2013
04.06.2013	Højesterets kendelse om domstolenes kompetence til at prøve politiets adgangskontrol ved retsmøder	54-2013
RIGSRET TEN · SÆRLIG DOMSTOL		1
13.12.2021	Rigsretssag mod fhv. minister Inger Støjberg	129-149
LANDSRET TEN · ANKEINSTANS		5
08.07.2026	Østre Landsret: Københavns Politi var forpligtet til at indbringe sag om påstået frihedsberøvelse af 1. maj-demonstranter for domstolene	11032-14213
24.06.2026	Østre Landsret: Afslag på optagelse på indfødsretslovforslag uden begrundelse krænkede statsborgerretskonventionen	11011-14179
11.04.2025	Østre Landsrets afvisning af søgsmål om standsning af dansk eksport af F-35-komponenter til USA grundet manglende retlig interesse	10405-12244
11.04.2025	Afvisning af søgsmål fra humanitære organisationer om dansk våbeneksport til F-35-programmet grundet manglende retlig interesse	10508-12388
02.12.2022	Dom om Retlig Interesse i Sag om Grundvandsbeskyttelsesregler	4690-5641
BYRET TEN · FØRSTE INSTANS		1
13.02.2026	Byretten: Fortsat fare for statens sikkerhed begrundet afslag på opholdstilladelse trods 20 år gamle terrornetværks-aktiviteter	10874-13979
PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
20.12.2023	Parkering uden for markeret bås på trods af påstande om forvirrende opmærkning	park-3420

FORARBEJDE Betænkninger

3 referencer

Grønlandsk-dansk selvstyrekommissions betænkning om selvstyre i Grønland

nr. 1497 · 2008 · Statsministeriet

Betænkning nr. 1557 om opfølgning på Christiania-sagen – Ministres afgivelse af oplysninger til Folketinget
nr. 1557 · 2015 · Justitsministeriet

Betænkning afgivet af Forfatningskommissionen af 1946
nr. 66 · 1953 · Statsministeriet
